

Doba malčínská

ROKU 1876 NA PODZIM JSME SE STĚHOVALI z Bojman do Malčína, kde tatínek dostal místo správce na jednotřídní obecné škole. To mi bylo půldruhého roku. Přestěhoval nás na fůře krakovanský dědeček.

Malčín je vesnička v kopcovitém kraji mezi Habry a Světlou n. Sázavou. Na návsi byly dva rybníčky, ve vsi se křižovaly jen polní cesty a uličky byly úzké, jen co by projel vůz naložený senem nebo obilím. Škola byla obyčejné stavení s velkou světnicí jako třídou. „Nikam nebylo vidět, jen do nebe,“ říkala pak maminka, které se jako rodačce z roviny hory nelíbily.

Žili jsme v čistě katolické vsi, ale náboženské odlišnosti jsem si nebyl vědom. Do kostela jsme nechodili, byl příliš daleko, až v Horní Krupé, asi 10 km vzdálené, a katolický kostel ve vsi nebyl, Malčín byl přifařen k Lučici. Že mají v chalupách kříže a jiné obrazy než my, o tom jsem neuvažoval. Myslím, že malčínským občanům příliš nevadilo, že mají učitele jiné víry, neboť byli mezi nimi i horliví čtenáři, kterým tatínek rád půjčoval knihy ze své, tenkrát ještě skrovné knihovny. Jeden soused přečetl celé „Dějiny“ Palackého a pochvaloval si: „Pane učitel, to bylo čtení!“

Malčínští občané měli zvláštní jména, byli tam Troubové, Halamové, Prasátkové. Jednou ročně se chodilo na pouť do Frantálu /Frauenthal, česky Pohled/ u Něm. Brodu, a holky mi nosily krejcarové cukroví. Na Řehoře, kdy čápi letí přes moře /13. března/, se ustrojili výrostci do bílých košil, nasadili si biskupské čepice a chodili dům od domu vybírat vejce pro učitele. Když odvedli koš vajec, tu se mamince takový zvyk líbil.

Z prvních dob v Malčíně si ovšem nepamatuji nic, z pozdějších dob mám zprvu matné, pak i jasné vzpomínky. Vidím v duchu tatínka, který už tehdy nosil dlouhou černou bradu, i maminku hladce učesanou.

Nejstarší vzpomínka je asi na nemoc. Bylo mi půlčtvrta roku, když jsem dostal záškrt. Tehdy to byla strašná nemoc, která šmahem kosila dětské životy, o seru nebylo ještě dlouho potuchy. Bylo to v zimě, sněhu po kolena, a tatínek se chtěl vydat do Světlé pro lékaře. Maminka se bála pustit ho samotného a proto požádala souseda, aby šel s ním. Vrátili se s lékařem, který mimo jiné nařídil vystříkavat hrdlo. Pamatuji se, jak jsem se zoufale bránil a zatínal zuby, ale tatínek byl neúprosný, stříkl mi do nosu a tím mě přinutil otevřít ústa. Z nemoci jsem šťastně vyvázl, a kostěná stříkačka s červeným gumovým balonkem byla pak po léta chována ve skleníku jako památka.

Jiná vzpomínka je veselejšího rázu, ale končila neblaze. Od kmotra Zelinky jsem dostal hračku, malé housličky. Když jsem se nabažil hraní a potrhal struny, přivázal jsem housličky kočce na ocas. Kočka trpělivě držela, ale najednou vyskočila, pelášila přes dvorek a šups pod okapní trámy a na půdu souseda Kaňky. Domů se pak vrátila bez housliček, a marně jsem prosil Kaňku, aby prohledal půdu, že tam housličky jistě jsou.

Ještě jedna vzpomínka s nešťastným koncem. O prázdninách jsme jezdili do Krakovan. Do Světlé jsme jezdili povozem a tam jsme nastupovali do vlaku. A tak jsme stáli na nástupišti a tatínek mě držel za ruku. Najednou přisupěl vlak a strojvedoucí pustil páru. Syčení páry mě tak polekalo, že se stalo neštěstí; ještě dobře, že jsem nosil kalhoty vzadu zapínací a že nějaký knoflík nebyl dopjat. No zkrátka, co povídat dál - na peroně zůstala ležet šiška.

Dne 4. ledna r. 1878 se naše rodina rozmnožila o ženského člena, narodila se mi sestra. Přijely kmotry, Zelinková ze Semtěše a Hudcová ze Zařičan, a v Horní Krupé jí pokřtil farář Smetánka. Dali jí říkat Božena po dceři Zelinkových i Hudcových a druhým jménem Anna po krakovanské babičce. Je divné, že si z malčinské doby nedovedu vybavit žádnou vzpomínku na Boženu, snad jsem ji podceňoval, že byla pro mé hry příliš malá.

Někdy v té době jel tatínek do Prahy, nevím, za jakým účelem. Přivezl mi kovovou dvojkolku se zvonkem a pomeranč, ovoce dosud neznámé. Nechtěl jsem věřit, že taková krásná koule je k jídlu, vždyť neměla ani bubák, a několik dní jsem si s pomerančem koulel, než jsem se do něho pustil.

Dobře se pamatuji na přátele naší rodiny. Ve vsi to byl hostinský Jungwirt, bodrý muž hřmotné postavy a veliký jedlík. Býval sklářem v Novém Světě v Krkonoších, pak pracoval ve sklárně v blízké Dobré Vodě, a když sklárna zanikla, zařídil si v Malčíně hospodu. Tatínek mu nedal mnoho utržit, ale to Jungwirtovi nevadilo. Měli dvě děti, staršího Viléma a Marjánku, která byla asi v mých letech, proto jsem s ní kamarádil. Když jsem chodil k nim do hospody, škádlily mě větší holky: „Poslouchej, Pepíku, ty chodíš za Jungwirtovou Marjánkou,“ a já jsem přisvědčoval, že jo, a když se mě někdo ptal, kam jdu, odpovídal jsem bez ostychu: „Já chodím za Jungwirtovou Marjánkou.“ Bohužel z této mé první známosti nebylo nic, Jungwirtovi se vystěhovali do Ameriky, a byl konec naší věrné lásky.

Vážným přítelem naší rodiny byl Slavibor Brëuer, nájemce blízkého dvorce Dobré Vody. Kromě dvorce tam stála opuštěná sklárna a nějaká stavení. Z Malčína se tam chodilo lesem, kde pod cestou vyvěrala studánka, a nad cestou stál kamenný sloup s pískovcovým poprsím Žižkovým s uraženou hlavou. Pod poprsím byl vytesán nápis:

Vodu této studánky
J a n Ž i ž k a,
když roku 1420 se svým
sborem okolo táhl,
za dobrou prohlásil.

Odtud vzal nedaleký dvorec své jméno, a pověst nebyla planá, prokázalo se, že husitské vojsko skutečně tábořilo u studánky, neboť v lese se našly šípy, podkovy a jiné vojenské potřeby.

Brëuer byl vzdělaný muž, ale platil za podivína, protože se vymykal z obecného řádu. Byl starý mládenec, abstinent a vegetarián, povaha filosofická a samotářská. Pocházel ze zámožné rodiny z Kutné Hory, kde byl jedním ze zakladatelů sokolské jednoty, vystudoval hospodářskou školu v Libverdě, pracoval na velkostatecích v Čechách a v Haliči, kde se naučil polsky a rusínsky, měl bohatou knihovnu, znal různá řemesla, truhlářil, soustruhoval a od tatínka se naučil vázat knihy; kde se tomu naučil tatínek, není mi známo.

Než Brëuer přišel do Dobré Vody, hospodařil na Modletíně u Chotěboře a tam založil ústav pro opuštěné děti, jež vyučoval nebo dával vyučovat různým řemeslům chtěje z nich vychovat vegetariánskou obec, která by byla soběstačná. Ale výchova se nedařila, ohrovaní štvání od lidí nepřejících takovým pokusům se mu rozutíkali

a Brëuer s posledními třemi hochy, z nichž jeden byl jeho nemanželský syn, přišel do Dobré Vody. Přivedl s sebou i hospodářského správce Václava Pokorného s rodinou, o nichž povím dále víc.

Po sedmiletém hospodářství v Dobré Vodě rozprodal Brëuer hospodářský a řemeslnický inventář i knihovnu, z níž si otec levně koupil 10 svazků 'Archeologických památek' a několik ročníků 'Vesmíru,' a vystěhoval se na podzim r. 1878 se svými třemi chovanci do Srbska, kde najal statek. Po roce jej pro různé potíže opustil a najal jiný, ale na jaře r. 1881 opustil i ten a vstoupil jako mnich a jeho chovanci jako novici do srbského kláštera Chilandaru na svaté hoře Athosu, kdež přijal jméno Sava Chilandarec. Tak po dlouhém hledání našel Brëuer útočiště na tureckém poloostrově, na němž lidé jen umírají; od staletí se tam nikdo nenarodil, protože podle přísných řádů mnišských nesmějí na území 20 klášterů žít ženy a nesmějí se tam chovat ani samice dobytčat, kobyly, krávy, kozy, ovce, takže se tam žije bez mléka.

Odjakživa jsem měl za to, že nebýt Brëuera nebyl by tatínek nikdy nezvěděl o hoře Athosu, ale podle výše uvedené zprávy inženýra Hudce se zdá, že věděl o Athosu dříve než Brëuer a že ho snad na athonské kláštery upozornil.

Když Brëuer odcházel z Dobré Vody, bylo mi půlčtvrta roku. Mám ho v paměti jako muže prostřední postavy s řídkým plnovousem a řídkými vlasy, v modré plátěné haleně s čamarami, ve vysokých botách a se sokolskou čapkou, již nosil v ruce; pero na ni asi neměl, toho bych si byl jako kluk jistě všiml. Jednou - snad to bylo při jeho poslední návštěvě v Malčíně - mi přinesl kuželky, které sám vysouštruhoval.

S otcem si pak psávali jednou ročně obšírné dopisy. Přátelství evangelického učitele s pravoslavným mnichem se zdá být sice podivné, ale bylo to přátelství krásné a upřímné, přátelství dvou osvícených mužů, kteří si přes rozdíly vyznání dobře rozuměli a měli se navzájem v úctě. Skrze Brëuera navázal tatínek spojení s jeho švagrem Josefem Kalouskem, profesorem českých dějin na Karlově universitě, ale myslím, že se nikdy nesešli a že zůstalo jen při stycích písemných.

Po odchodu Brëuerově najal Dobrou Vodu jeho dosavadní správce Václav Pokorný, muž docela jiného rázu než Brëuer. Byl vysoké postavy jako tatínek, ale plavého typu a asi o 10 let starší. Po-

korný byl člověk společenský, veselé povahy, rád zpíval, rád vypravoval a rád prováděl nějaká čtveráctví, ale při tom byl zvědavý a poučoval se v různých oborech. Měl jakousi vadu řeči, občas se zajíkl, a ta vada se ještě ve větší míře projevovala u jeho syna Vojtěcha o několik let staršího než já. Dále měli dceru Ludmilu stejného stáří se mnou.

S Pokornými jsme se často navštěvovali, neboť i maminka se s paní Pokornou dobře spřátelila. Já jsem do Dobré Vody chodil rád, měli tam čiperného psa Houzmana, který uměl všelijaké kousky a dalo se s ním pěkně hrát, byla tam zahrada s altánem vylepeným uvnitř obrázky z „Humoristických listů“, a pro obrázky jsem měl zvláštní vášeň od malička. Záhony květin byly obloženy kusy barevné skloviny, a to se mi též líbilo. Pod dvorcem stála rozsáhlá budova opuštěné sklené hutí a v ní všelijaké harampáčí, což bylo také zajímavé a skýtalo vhodné úkryty k schovávačkám.

Nejvíce se mi však líbila Ludmila - doma jí říkali Milenka - čilé děvčátko světlých vlasů, jež jí maminka zaplétala do dvou copánků a zavazovala mašlemi; také jí pěkně strojila, takže Milenka proti malčinským holčákům mi připadala jako andílek. Posílali ji předčasně k nám do Malčína do školy, ale nechodila pravidelně, jen když bylo hezky. Také já jsem chodil dobrovolně do školy, když se mi zachtělo, a Milenku jsem pak doprovázel k lesu a někdy až k Žižkovi, ona se přes les nebála, byla mu jako dítě samoty zvyklá. Jednou, když jsem se vrátil ze své rytířské služby, ptali se mě naši, koho jsme potkali, a já jsem důmyslně odpověděl: „Potkali jsme jen žábu a břízu.“

Jinými našimi přáteli byli lesní Hofmanovi v Komárově. Na naše návštěvy v jejich myslivně a na jejich návštěvy u nás se pamatují jako v mlze. Měli syna Josefa asi o tři roky staršího mne, s nímž jsem se po letech sešel na čáslavském gymnasiu.

Z otcových kolegů si vzpomínám jen na řídícího učitele Frant. Hamzu v blízkém Tisu. To byl vzdělaný a vtipný muž, psal činohry pro mládež, deklamace, veselohry a frašky pro dospělé, z nichž některé vyšly tiskem. Hamzovi měli dva syny, s nimiž jsem se také sešel na gymnasiu a obnovil dětské přátelství.

Dne 4. července r. 1880 se naše rodina opět rozmnožila, přibyl bratr Bohdan Antonín; první jméno dostal po synovi semtěšského

kmotra Zelinky, druhé po otci. Zase přijeli kmotr a kmotry, aby za něj slibovali před farářem Smetánkou v Horní Krupě. Hosté pak v Malčíně poseděli; pohovořili, pojedli a popili, ale nakonec se přihodilo něco, co přivedlo maminku do velkých rozpaků. Měla na rozloučenou s hosty připravenou pečenou husu, kterou dala vychladnout do síně na vařenku, ale když jí chtěla předložit, našla pekáč docela prázdný a omastek důkladně prstem vytřený. Byl z toho poplach, ale hosté se tomu zasmáli a maminku utěšovali. Třeba poznamenat, že se pro Bohdana nesnášela s půdy proutěná kolébka jako pro nás ostatní předtím i potom, Bohdan vyrostl bez kolébání a jaký z něho byl moloděc!

V Malčíně trpěl tatínek žaludečním katarem a r. 1880 nemoc dostoupila takového stupně, že si zažádal o bezplatné léčení v Karlových Varech. Jel tam o prázdninách na čtyři týdny a měl přístřeší a stravu v Nemocnici pro cizince. Přítel Hraba ho doporučil na svého známého krajana a snad i příbuzného, fotografa Jerie, který mu byl v mnohém nápomocen a ujal se ho jako přítel. Pobyt v lázních byl sice zadarmo, ale přece se utratilo 50 zl., a to byly tenkrát velké peníze.

Po tatínkově návratu z lázní byly naše dny v Malčíně již sečteny, protože tatínek byl přeložen na obecnou školu do Hraběšína u Čáslavě.

Když si vzpomínám na Malčín, místo svého raného dětství, vidím cestu vedoucí od školy do polí podle tyčkového plotu. Když před západem slunce chodili lidé po cestě, běhaly jim stíny tyček po zádech; ta hra stínů se mi velice líbila a vydržel jsem se na ni dlouho dívat. Famatuji si také rčení, jaká jsem později neslychal, bylo to ‚jářku‘ a ‚bárci‘ /ba arci/. Odjakživa jsem rád zpíval a ve škole jsem pochytil písničku:

Krte, krte, krtečku, děláš mnoho kopečků,
na zahradě, na pažití kaziš trávu, maříš kvítí,
podrýváš jim kořínek.
Hochu, hochu, hošíčku, ty se mýlíš trošičku,
já jen chodím na žížaly, aby škody nedělaly,
nekazily bylinek.

Tuže mi vrtalo hlavou, co je to ‚pažití‘ a co je ‚bylinek‘, protože o záporovém genitivu jsem ještě nevěděl.

Sbohem, Malčine, Sbohem, Dobrá Vodo, pohádka mého dětství!